

مقدمه

آمارهای ارائه شده در این فصل در مورد فعالیت‌های مربوط به حمل و نقل زمینی، هوایی، انبارداری، پست و مخابرات می‌باشد. همچنین اطلاعات مربوط به شرکت بهره برداری راه آهن شهری تهران و حومه (مترو) نیز، ارائه می‌گردد.

حمل و نقل زمینی

الف) راه آهن

در حال حاضر، دفتر آمار و فناوری اطلاعات راه آهن جمهوری اسلامی ایران، آمارهای لازم را منتشر می‌کند.

ب) حمل و نقل جاده‌ای

اطلاعات مربوط به راه‌های استان، توسط اداره کل راه و شهرسازی استان ارائه گردیده است.

از سال ۱۳۶۸، مسئولیت ساخت و نگهداری راه‌های روستایی از اداره کل راه و ترابری به جهاد سازندگی (جهاد کشاورزی فعلی) محول شد و اطلاعات مربوط به راه‌های مذکور توسط این اداره گردآوری و ارائه می‌شد. در سال ۱۳۸۱ مجدداً فعالیت مربوط به "راه روستایی" به اداره کل راه و ترابری و در حال حاضر به اداره کل راه و شهرسازی محول گردیده است.

در مورد میزان حمل و نقل و تردد وسایل نقلیه از طریق پایانه‌های مسافربری در استان، اطلاعات مورد نیاز از اداره کل حمل و نقل و پایانه‌های استان اخذ گردیده است.

حمل و نقل هوایی

آمار فعالیت حمل و نقل هوایی، با تأسیس اولین شرکت هواپیمایی به نام هواپیمایی ملی ایران در سال ۱۳۲۳ که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، "شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران" نامیده شد، مورد توجه قرار گرفت. علاوه بر شرکت مذکور، شرکت هواپیمایی آسمان از سال ۱۳۵۹، شرکت‌های ایران ایرتور، پیام، کاسپین، کیش‌ایر، ساها و سفیران از سال ۱۳۷۱ و شرکت ماهان‌ایر از سال ۱۳۷۲، شروع به فعالیت در زمینه حمل و نقل هوایی کرده‌اند که آمارهای مربوط به آن، از طریق سازمان هواپیمایی کشوری ارائه می‌شود.

آمار فعالیت شرکت‌های هواپیمایی خارجی در ایران که توسط نمایندگی‌های آن‌ها به سازمان هواپیمایی کشوری گزارش می‌شود، از طریق سازمان مذکور برای درج در این فصل ارائه می‌گردد.

انبارداری

در ارتباط با فعالیت انبارداری، مرکز آمار ایران در سال ۱۳۶۶، سرشماری از سردخانه‌های کشور و در سال ۱۳۷۰، آمارگیری از کارگاه‌های محل ارائه خدمات انبارداری را انجام داد. در سال ۱۳۷۳ نیز مرکز آمار ایران به منظور شناخت ویژگی‌های عمومی انبارها، طرح آمارگیری از فعالیت انبارداری کشور را

اجرا کرد.

همچنین در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰، مرکز آمار ایران با استفاده از فهرست حاصل از سرشماری عمومی صنعت و معدن سال ۱۳۷۳ و به هنگام‌سازی و تکمیل آن بر اساس اطلاعات موجود در سازمان‌های ذی‌ربط، به سرشماری از انبارها و سردخانه‌ها اقدام کرده است. در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۴ مرکز آمار ایران با استفاده از چارچوب سرشماری عمومی کارگاهی سال ۱۳۸۱، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات مذکور نمود. اطلاعات مربوط به سیلوهای گندم از شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه یک (کشور)، دریافت و در این فصل ارائه شده است.

شرکت‌های تعاونی: رجوع شود به "تعاریف و مفاهیم فصل ۴- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

شرکت تعاونی حمل و نقل: شرکتی است که بر اساس قانون، بخش تعاونی با عضویت اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی جهت فعالیت در امور حمل و نقل بار، مسافر یا هر دو در اشکال زمینی، دریایی، هوایی و ریلی تشکیل و ثبت می‌شود.

تعاریف مفاهیم

خط راه‌آهن: مسیری برای تردد وسایل نقلیه ریلی به منظور جابه‌جایی بار و یا مسافر است که به دو نوع اصلی و فرعی تقسیم می‌شود.

خطوط اصلی راه‌آهن: خطی است که ایستگاه‌های راه‌آهن را به یکدیگر متصل می‌کند.

خطوط فرعی راه‌آهن: خطوط غیر اصلی، شامل خطوط صنعتی- تجاری و مانوری به عنوان خطوط فرعی شناخته می‌شود.

خطوط مانوری راه‌آهن: خطوطی هستند که در ایستگاه‌های تشکیلاتی راه‌آهن، برای تنظیم و تفکیک قطارها (مانور) احداث گردیده‌اند.

خطوط صنعتی و تجاری راه‌آهن: خطوطی هستند که بنابر تقاضای موسسات دولتی، صنعتی، زراعی و بازرگانی از خطوط داخلی ایستگاه راه‌آهن منشعب و به خطوط داخلی موسسات متقاضی متصل می‌شوند.

لکوموتیو: وسیله نقلیه دارای نیروی کشش است که برای به حرکت درآوردن واگن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد و برحسب نوع انرژی مصرفی (برقی، دیزلی و بخاری) و نوع استفاده (اصلی

و مانوری) طبقه‌بندی می‌شود.

وزن بارخالص: مجموع وزن محمولات تجاری و دولتی (غیر از محمولات خود راه‌آهن) و وزن توشه است.

وزن بار غیر خالص: به‌طور عموم وزن بار خالص به اضافه وزن قطار است.

توشه: باری که بر اساس مقررات راه‌آهن، امکان جابه‌جایی آن در واگن مسافری نباشد و در واگنی ویژه به همین نام توسط قطارهای مسافری حمل شود توشه راه‌آهن نامیده می‌شود.

آزاد راه: راهی است که معبر رفت و برگشت آن به‌طور فیزیکی از یکدیگر مجزا و فاقد تقاطع‌های هم سطح بوده و ورود و خروج آن منحصراً در نقاط معین و محدودی میسر است.

بزرگراه (راه اصلی چهار خطه): راهی است حداقل با چهار خط که مسیر رفت و برگشت آن به‌طور فیزیکی از یکدیگر مجزا و تقاطع‌های آن می‌تواند به صورت هم سطح باشد.

راه روستایی: به راهی اطلاق می‌شود که ارتباط مراکز تولید روستایی و اتصال آن به راه‌های فرعی و اصلی کشور را برقرار کند.

فرودگاه: هر نوع ساختمان، تأسیسات و تجهیزات روی خشکی یا آب که تمام یا قسمتی از آن به منظور ورود، خروج و تردد هواپیما مورد استفاده واقع شود را فرودگاه گویند.

پرواز: حرکت یک هواپیما از یک فرودگاه به فرودگاه دیگر که تحت یک شماره بوده و می‌تواند شامل یک یا چند مرحله باشد.

پرواز داخلی: پرواز متعلق به شرکت هواپیمایی داخلی است که مبدأ و مقصد پرواز فوق در داخل کشور باشد حتی اگر در مسیر پرواز مرزهای کشور را قطع کند.

مسافر هوایی: مسافر هوایی، فردی (به جز خلبان و خدمه پرواز) است که با هواپیما سفر کند.

مسافر هوایی داخلی: مسافر هوایی است که مبدأ و مقصد پرواز او در داخل کشور باشد حتی اگر مسیر پرواز وی مرزهای کشور را قطع کند.

مسافر هوایی بین‌المللی ورودی: مسافر هوایی است که مبدأ پرواز او در خارج و مقصد پرواز وی در داخل کشور باشد.

مسافر هوایی بین‌المللی خروجی: مسافر هوایی است که مبدأ پرواز او در داخل و مقصد پرواز وی در خارج از کشور باشد.

بار هوایی: بارهای بارنامه‌ای به جز بار همراه مسافر است که توسط هواپیما جا به جا می‌شود.

سیلو: نوعی محل ذخیره‌سازی به صورت افقی یا عمودی است دارای ساخت بتنی یا فلزی که برای نگهداری محصولات یا مواد دانه‌ای یا پودری به صورت فله، مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

انبار روباز: محلی اختصاصی در داخل محوطه برخی از سیلوها است که برای نگهداری کوتاه مدت گندم (در زمان حداکثر واردات گندم به سیلو)، مورد استفاده قرار می‌گیرد. گندم تخلیه شده در این انبارها، در اولین زمان ممکن، از چاله تخلیه وارد سیلو می‌شود.

انبار سرپوشیده معمولی: برخی از سیلوها دارای انبارهای سرپوشیده معمولی و بدون ارتباط مکانیزه با سیلوی اصلی هستند. غلات تخلیه شده در این انبارها، باید به وسیله کامیون یا وسایل دیگر، به سیلوی اصلی منتقل شود.

انبار یا سردخانه دایر: منظور، کارگاه محل ارائه خدمات انبارداری یا سردخانه‌داری است که در طول سال حداقل ۳۰ روز به صورت متوالی یا منقطع باز بوده است.

انبار یا سردخانه فعال: منظور، کارگاه محل ارائه خدمات انبارداری یا سردخانه‌داری است که در طول سال حداقل ۳۰ روز به انجام فعالیت ذی‌ربط اشتغال داشته است و برای انجام فعالیت خود هزینه‌هایی را متقبل شده و درآمد کسب کرده است.

گزیده اطلاعات

در سال ۱۳۹۶ طول خطوط راه آهن (اصلی، مانوری و صنعتی - تجاری) ۹۴۵ کیلومتر بوده است. در این سال ۸۱۶۰ هزار نفر مسافر و بیش از ۱/۸ میلیون تن بار خالص از ایستگاه‌های راه آهن ناحیه تهران حمل شده‌اند. همچنین بیشترین میزان بار حمل شده (۵۸/۲ درصد) مربوط به مواد نفتی می‌باشد.

در همین سال حدود ۱۸ میلیون نفر مسافر توسط وسایل نقلیه مسافری جاده ای (اتوبوس، مینی بوس و سواری کرایه ای) از طریق پایانه های مسافربری استان جابجا شده‌اند که مقصد ۶/۸ درصد مسافران درون استانی و ۹۳/۲ درصد برون استانی بوده است. همچنین از این تعداد ۸۴/۴ درصد به وسیله اتوبوس ۵ درصد به وسیله سواری و ۹/۸ درصد توسط مینی بوس جابه‌جا شده‌اند.

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۲۱ سیلوی گندم با ظرفیت ۴۳۷ هزار تن وجود داشته است.

محموله پستی هوایی: به کلیه مرسولات پستی اعم از پست نامه و امانات که به صورت دپش تحویل شرکت‌های هواپیمایی می‌شود محموله پستی هوایی می‌گویند.

شرکت تعاونی: شرکتی است که با حداقل ۷ نفر عضو حقیقی یا حقوقی غیردولتی به منظور رفع نیازمندی‌های مشترک و بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی اعضا از طریق خودیاری و کمک متقابل آنان بر اساس قانون بخش تعاون برای انجام یک یا چند فعالیت اقتصادی تشکیل و ثبت می‌شود.

شرکت تعاونی حمل و نقل: شرکتی است که بر اساس قانون بخش تعاونی با عضویت اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی جهت فعالیت در امور حمل و نقل بار، مسافر یا هر دو در اشکال زمینی، دریایی، هوایی و ریلی تشکیل و ثبت می‌شود.

کارگاه: مکان ثابت و مشخصی است که در آن یک یا چند فعالیت اقتصادی به‌طور منظم و مستمر، زیر نظر یک مدیریت و حسابداری واحد انجام می‌شود.

فعالیت اصلی کارگاه: فعالیتی است که بیش‌ترین امکانات، تأسیسات و تجهیزات کارگاه، برای انجام آن پیش‌بینی و معمولاً بیش‌ترین درآمد کارگاه از آن حاصل می‌شود.

انبار: مکان یا محوطه محصور است که تمام یا قسمتی از آن برای نگهداری کالا در نظر گرفته شده است. انبارها برحسب نوع ساختمان (سرباز، سرپوشیده و...) نوع بهره‌برداری (اختصاصی و عمومی)، نوع تجهیزات (مکانیزه، سردخانه، سیلو، انبار غله، مخزن و...) و سایر ویژگی‌ها تقسیم‌بندی می‌شوند.

سردخانه: عبارت از کارگاهی مستقل است که تمام یا قسمتی از آن برای فعالیت سردخانه‌داری به عنوان فعالیت اصلی، به منظور نگهداری و ذخیره‌سازی کالاهای کشاورزی و دامی و فاسدشدنی تحت ضوابط خاص و شرایط مصنوعی لازم از نظر درجه حرارت، رطوبت نسبی و... اختصاص یافته است و خدمات سردخانه‌داری را به عموم عرضه می‌کند (خواه تولید خدمت برای خود داشته یا نداشته باشد).

سالن یک‌مداره و دومداره: در سالن یک‌مداره، دمای هوا در یکی از دو حالت زیر صفر یا بالای صفر تقریباً ثابت است و قابل تبدیل از یک حالت به حالت دیگر نیست ولی در سالن دومداره، دمای هوا از یک حالت به حالت دیگر قابل تبدیل است و می‌توان برحسب لزوم از مدار زیر صفر یا بالای صفر استفاده کرد.